

Dr. sc. ŠIME SAVIĆ*

KRITERIJI ZA NAKNADU NEIMOVINSKE/ NEMATERIJALNE ŠTETE UZROKOVANE UPORABOM MOTORNOG VOZILA PREMA PRAVU REPUBLIKE HRVATSKE I PREMA PRAVU FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE

Sažetak

Naknada neimovinske/nematerijalne štete već desetljećima, a može se reći i stoljećima, izaziva pažnju pravnika, liječnika i, naravno, oštećenih osoba. Problem proizlazi iz činjenice da se oštećenome priznaje pravo na naknadu neimovinske/nematerijalne štete. No, kako je neimovinska/nematerijalna šteta, kao što joj i sam naziv kaže, nematerijalne prirode, a koja zahtjeva materijalizaciju u obliku novčanih jedinica (pravična novčana naknada), što je čini kontradikcijom *in se*, to su metode određivanja iznosa neimovinske/nematerijalne štete, dogovoreni ili propisom određeni načini kako utvrditi iznos naknade da bi se zadovoljilo oštećene osobe, ali i zaštitilo određena društvena načela. Upravo zato stalno svjedočimo raznolikosti kriterija i mjerila za utvrđivanje visine iznosa neimovinske/nematerijalne štete u raznim pravnim sustavima, dakle, i u raznim državama. Problem je nazočan u svim slučajevima naknade neimovinske/nematerijalne štete. No, on je posebno izražen u onim slučajevima u kojima se radi o velikom broju osoba koje imaju pravo na naknadu neimovinske/nematerijalne štete, kao što je to slučaj kod šteta nastalih u (cestovnom) prometu, a uzrokovanih uporabom motornih vozila. Veliki broj oštećenih, ograničeni fondovi koji stoje na raspolaganju za isplatu naknade oštećenima (a s kojima danas upravljaju profesionalci-osiguratelji kojima je cilj i ostvarenje profita) ponekad traže drugačiji pristup određivanju kriterija i mjerila za određivanje visine naknade neimovinske štete od onih općih, prihvaćenih za druge slučajeve naknade neimovinske štete. U ovom radu analizirat ćemo dva sustava kriterija i mjerila za naknadu neimovinske štete: jedan – pravni sustav koji ima Republika Hrvatska – koji je jedinstven, opći, i vrijedi za sve slučajeve određivanja iznosa naknade za neimovinsku/nematerijalnu štetu. i drugi – koji ima Federacija Bosne i Hercegovine – koja je prihvatila specifična pravila utvrđivanja kriterija i mjerila za naknadu neimovinske/nematerijalne štete uzrokovane uporabom motornog vozila i koji ne vrijedi za druge slučajeve naknade neimovinske štete. Jasno je da o kriterijima

* Odvjetnik, Zagreb

i mjerilima ne možemo govoriti bez uzimanja u obzir i različitih koncepata neimovinske/nematerijalne štete: objektivni koncept (Zakon o obveznim odnosima Republike Hrvatske iz 2005. g.) I subjektivni koncept (Zakon o obveznim osiguranjima u prometu Federacije BiH 2020.).

Ključne riječi: neimovinska/nematerijalna šteta, pravična novčana naknada, kriteriji za naknadu, iznos naknade, subjektivna metoda određivanja naknade, objektivna – tabelarna metoda određivanja iznosa naknade neimovinske/nematerijalne štete.

Abstract

Non-pecuniary damage is damage that by its nature does not represent matter, so it is difficult to assess it in money. That is why she is talking about fair monetary compensation. Fair monetary compensation is limited by the provisions of the regulations, but also by the conditions in which the injured person lives. Depending of the definition of non-pecuniary damage, there are various methods of determining the amount of fair monetary compensation. The method of determining the amount of compensation by regulation (tabular system of compensation), and the method of determining the amount by freedom of court decision (system of free determining compensation). In the Republic of Croatia the method of free court decision on the amount of compensation is formally in force. However, given the problem of uniformity of case law, equality of citizens, order in the compensation procedure, the Supreme Court of the Republic of Croatia decided to accept the practice that is very common in EU countries: these orientation criteria de facto introduced a tabular fee system. In the Federation of Bosnia and Hercegovina, the Law on Compulsory Traffic Insurance 2020 was adopted, which brings specific provisions on determining the amount of compensation for non-pecuniary damage (only) for damages caused by the use of a motor vehicle. Thus, the Federation of BiH has formally accepted the tabular system of determining the amount of fair monetary compensation for non-pecuniary damage.

Keywords: Non-property damage, fair monetary compensation, criteria for determining the fee, subjective method of determining compensation, objective-tabular method.

Uvod

Suvremeni pravni sustavi nemaju problema oko priznavanja prava na naknadu neimovinske/nematerijalne štete koju pretrpi neka osoba. Jedino je u kraćem vremenskom razdoblju komunistički sustav smatrao naknadu neimovinske

štete kapitalističkom kategorijom, koja se protivi shvaćanju da je ljudski život neprocjenjiv u novcu i da je komercijalizacija osobnosti nespojiva s komunističkom ideologijom. Međutim, način na koji definiraju neimovinsku/nematerijalnu štetu, a posebno metode kojima se služe kod utvrđivanja neimovinske štete i određivanja iznosa naknade – još uvijek su sporne i različite. Ipak, možemo ih podijeliti u dvije skupine: prva, koja odluku o iznosu naknade neimovinske štete prepušta sucima, kao njihovo apsolutno i suvereno pravo; druga – koja se služi unaprijed zadanim načinom obračuna i utvrđivanja visine odštete, najčešće sukladno parametrima koje donosi ili država (zakoni, podzakonski akti) ili najviše sudska instance u zemlji (zakonsko ovlaštenje, obavljanje zadaće ujednačavanja sudske prakse).

Na prostorima bivše SFR Jugoslavije novonastale države postupaju različito: neke su donijele svoje zakone o obveznim (obligacionim) odnosima, kao što su to učinile Slovenija i Hrvatska, u kojima na drugačiji način definiraju neimovinsku/nematerijalnu štetu u odnosu na bivši zajednički Zakon o obveznim odnosima iz 1978. g., a što povlači za sobom i problematizira kriterije ili mjerila za odmjerenje iznosa naknade. Druge, koje su zadržale Zakon o obveznim odnosima iz 1978. (i prihvatile ga kao svoj zakon), zadržale su i definiciju neimovinske/nematerijalne štete, koju sadrži taj Zakon, ali se također susreću s problemom osnove i kriterija za naknadu neimovinske štete, točnije njene visine. Ovo posebno dolazi do izražaja kod šteta nastalih u cestovnom prometu uporabom motornog vozila, koje – zbog svoje mnogobrojnosti, masovnosti, broja oštećenih i sl. – imaju zapažene specifičnosti, zbog čega se ponekad pribjegava posebnom reguliranju osnova za naknadu, te kriterija ili mjerila za određivanje visine iznosa naknada kod takvih šteta.

I. Naknada neimovinske štete u hrvatskom pravnom sustavu

1. Neimovinska šteta kao „šteta = štetni akt“ ili „šteta = posljedica štetnog akta“

Zakon o obveznim odnosima Republike Hrvatske iz 2005¹ u čl. 1046. napušta koncept nematerijalne² štete koji je do njegovog stupanja na snagu (1. siječnja 2006. g.) prihvaćao Zakon o obveznim odnosima iz 1978., odnosno iz 1991. g.³ i prihvaća **objektivni koncept neimovinske** štete kao povrede prava osobnosti: „Šteta je umanjenje nečije imovine (obična šteta), sprečavanje njezina povećanja (izmakla korist) i povreda prava osobnosti (neimovinska šteta)“. Ovakvom definicijom neimovinske štete ZOO/2005. povredu prava osobnosti proglašava štetom već zbog same činjenice da je povreda tih prava učinjena. Drugim riječima

1 Zakon o obveznim odnosima, objavljen u Narodnim novinama br. 35/2005, dalje: **ZOO 2005.**

2 ZOO 2005. rabi isključivo pojam „**neimovinska šteta**“

3 V. Zakon o preuzimanju Zakona o obveznim odnosima, Narodne novine br. 53/91

ZOO/2005. ne traži kao uvjet prava na naknadu neimovinske štete da oštećena osoba trpi fizičke i psihičke boli i strah, kako je to zahtijevala **subjektivna koncepcija nematerijalne štete** iz čl. 155. Zakona o obveznim odnosima iz 1978.⁴: „Šteta je umanjenje nečije imovine (obična šteta), sprečavanje njezina povećanja (izmakla korist), a i nanošenje drugome fizičkog ili psihičkog bola i straha (nematerijalna šteta)“. Dakle, u okviru **subjektivne koncepcije** nematerijalne štete bitna sastavnica pojma „nematerijalne štete“ jeste „nanošenje“ drugoj osobi boli i straha (što podrazumijeva i to da oštećena osoba doista trpi boli i strah), a što u okviru objektivne koncepcije ZOO/2005. više nije preduvjet prava na naknadu pretrpljene neimovinske štete. Ili, neimovinska šteta po ZOO/2005. jeste „šteta-događaj“, a taj događaj jeste povreda prava osobnosti, dok je po ZOO/1978. nematerijalna šteta „šteta-posljedica“, a posljedica je – fizičke i psihičke boli i strah koje oštećeni trpi kao posljedicu građanskog delikta. Po ZOO/2005. pretrpljene fizičke i psihičke boli te strah nisu više pravne osnove za dobivanje naknade neimovinske štete. One postaju samo kriteriji iliti mjerila, koja sud – između ostalih⁵ – kod određivanja iznosa naknade uzima u obzir.

Koja se to prava osobnosti priznaju i štite kroz obvezu štetnika da nadoknadi neimovinsku štetu nastalu njihovom povredom? Odgovor nalazimo u čl. 19. st. 2. ZOO/2005.: „Pod pravima osobnosti u smislu ovoga Zakona razumijevaju se prava na život, tjelesno i duševno zdravlje, ugled, čast, dostojanstvo, ime, privatnost osobnog i obiteljskog života, slobodu i dr.“ ZOO/2005. nije prihvatio koncept jednog općeg prava osobnosti, već koncept pojedinih prava osobnosti⁶. Nas ovdje interesira povreda prava osobnosti na život i zdravlje, jer se kod šteta uzrokovanih uporabom motornih vozila radi upravo o povredi tih prava osobnosti. Hrvatski sustav naknade neimovinske štete jedinstven je i vrijedi za sve slučajeve naknade neimovinske štete

2. Pravična novčana naknada neimovinske štete

Već sam naziv „pravična“ upućuje na to da se radi o kriteriju za odlučivanje kojim se nastoji ublažiti krutost građanskopravne norme, čija bi beziznimna unificiranost u primjeni dovodila do rješenja koja ne bi bilo moguće pomiriti s elementarnim osjećajem pravde. Ovo načelo omogućuje da se sadržaj pravnog pravila (obveza naknade neimovinske štete) modificira, odnosno prilagodi okolnostima konkretnog slučaja. Pravičnost je objektivni kriterij, pa onaj tko odlučuje mora prihvatiti ono rješenje koje se objektivno u konkretnom

4 Zakon o obveznim odnosima, objavljen u Službenom listu SFRJ br. 29/78, koji je Republika Hrvatska 1991. preuzela kao svoj zakon, v. Narodne novine br. 53/91, dalje: **ZOO 1978.**

5 Ostali su još težina povrede prava osobnosti i okolnosti slučaja, te kao korektiv, svrha koja se dosudom naknadom postiže.

6 Baretić, M. – Nikšić, S., Položaj hrvatskih orijentacijskih medicinskih tablica u sustavu odgovornosti za neimovinsku štetu, zbornik „Naknada neimovinske štete – nove Hrvatske orijentacijske medicinske tablice za procjenu oštećenja zdravlja, Inženjerski biro, Zagreb, 2010., str. 80.

društvu smatra pravičnim. Upravo je stoga načelo pravičnosti karakteristično za obvezno, a posebno za odštetno pravo⁷. Pravična novčana naknada određuje se u novcu. Iznos novca nije ekvivalent ugroženom ili izgubljenom dobru⁸. Naknada služi oštećenome kao kompenzacija pretrpljenih psihičkih, fizičkih boli i straha, a na način da mu omogući pribavljanje drugih dobara i ugodnosti⁹. U sudskoj praksi, koja se oslanja na dugu tradiciju koja teče još od austrijskog Općeg građanskog zakonika (OGZ-a), za ovaj oblik naknade neimovinske štete upotrebljava se naziv *satisfakcija* ili zadovoljenje, a taj se naziv smatra bližim smislu naknade neimovinske štete od naziva *naknada*.¹⁰

3. Pretpostavke za dosuđenje pravične novčane naknade

Povreda prava osobnosti ne znači da će oštećeni bezuvjetno dobiti pravičnu novčanu naknadu pretrpljene neimovinske štete. Naime, da bi oštećeni dobio pravičnu novčanu naknadu ZOO/2005. u čl. 1100. st. 1. propisuje: „*U slučaju povrede prava osobnosti sud će, ako nađe da to težina povrede i okolnosti slučaja opravdavaju, dosuditi pravičnu novčanu naknadu...*“. Prema tome, potrebno je da postoje dvije (vrste) činjenice da bi oštećeni imao pravo na dosuđenje pravične novčane naknade:

- težina povrede prava na zdravlje
- okolnosti slučaja.

Sud će najprije utvrditi **težinu povrede osobnog prava na zdravlje**. Pravo na zdravlje (ili pravo na tjelesni integritet) obuhvaća: pravo na tjelesno (fizičko) i pravo na duševno (psihičko) zdravlje. Po Ustavu Svjetske zdravstvene organizacije, zdravlje se definira kao tjelesno, duševno i socijalno blagostanje, dakle puno šire od raširenog poimanja zdravlja kao odsustva bolesti i nemoći. To omogućuje da se težina povrede prava na zdravlje (i to kako za tjelesno tako i za duševno) klasificira po ljestvici od potpunog zdravlja, odnosno stanja zdravstvene dobrobiti, do potpune zdravstvene dezintegracije¹¹. No, da li sudac može sam ocijeniti i težinu povrede prava na zdravlje? Od čega ovisi težina povrede prava na zdravlje? Zasigurno od težine tjelesne ili duševne ozljede. Težinu tjelesnog i duševnog oštećenja zdravlja mogu procijeniti samo stručnjaci medicinske struke, dakle vještaci. A sud će temeljem takve procjene utvrditi o kojem stupnju težine povrede prava na zdravlje se radi. Logično, ocjena težine ozljede zdravlja prethodi ocjeni suca o težini povrede prava na

7 Pravni leksikon, LZ Miroslav Krleža, Zagreb, str. 1189.

8 Crnić, I., Neimovinska šteta, 2. izd. Organizator, Zagreb, 2006., str. 182.

9 Ibidem,

10 Crnić, Neimovinska šteta, op. cit., str. 185.

11 Usp. Nikšić, S., Povreda prava na duševni integritet, zbornik „Odgovornost za neimovinsku štetu zbog povrede prava osobnosti“, Narodne novine, Zagreb, 2006., str. 210.

zdravlje.¹² U konačnici, rezultat postupka utvrđivanja iznosa pravične novčane naknade plod je medicinskog i pravnog supstrata. U pravni spada i ocjena odnosno procjena suca o okolnostima slučaja, dok je medicinski dio rezerviran za vještake medicinske struke. Druga kategorija koju sud mora uzeti u obzir kod ocjene postoji li pravo oštećenoga na pravičnu novčanu naknadu zbog povrede prava na zdravlje jesu **okolnosti slučaja** povrede prava osobnosti. Te okolnosti mogu biti **objektivne** okolnosti iz činjeničnog supstrata konkretnog slučaja (npr. na koji način je učinjena povreda prava osobnosti na zdravlje), ali i **subjektivne** i to kako na strani štetnika (oblik i stupanj njegove krivnje, ponašanje prema oštećeniku nakon uzrokovanja povrede prava osobnosti...) tako i na strani oštećenoga (životna dob, zanimanje ...). Okolnosti slučaja sud može i mora sam ocijeniti.

Po ZOO/2005. za dosudu pravične novčane naknade za povredu prava na zdravlje više nije pravna osnova trpljenje fizičke i duševne boli i strah iz ZOO/1978. Fizičke, psihičke boli i strah se uzimaju u obzir samo kad je potrebno kvantificirati iznos pravične novčane naknade. **Njihova težina i jačina postaju kriteriji/mjerala za određivanje iznosa pravične novčane naknade.** Gdje će biti granica težine povrede prava na zdravlje koju će pravni poredak priznati kao vrijednost koju treba štiti i kroz dosuđivanje pravične novčane naknade – odlučuju sudovi. Drugim riječima, moguće je postojanje povrede prava na zdravlje (objektivna neimovinska šteta), a da ta povreda ne opravdava dosuđivanje pravične novčane naknade prema odredbi čl. 1100/1 ZOO/2005. U ovu kategoriju spadaju tzv. **bagatelne povrede prava na zdravlje.** Radi se o događajima koji su svakodnevna pojava u društvu, ali ne predstavljaju društvenu opasnost zbog svoje neznatnosti i potrebe poštivanja načela tolerancije koja je temelj međuljudskih odnosa, stoga nije osnova za naknadu štete.¹³

12 U tom smislu i Klarić, P., Neimovinska šteta – pojam..., op. cit., str. 17.

13 Nekoliko sudskih presuda radi ilustracije postojeće sudske prakse:

tužiteljica je trpjela bolove slabog intenziteta jedan dan, strah sekundarnog karaktera, bez trajnih posljedica, srednjeg intenziteta jedan dan, lakog dva dana..., a tužitelj bolove slabog intenziteta jedan dan, strah sekundarnog karaktera bez trajnih posljedica, jakog intenziteta jedan dan, srednjeg dva dana, lakog pet dana... jedan dan nakon nesreće učestalo buđenje noću uz plač i uznemirenje, doživio je stres tijekom udesa i iznenadni jači strah koji ima za posljedicu osjećaj uznemirenosti u svim sličnim situacijama... Slijedom navedenog sud je ocijenio da posljedice prometne nezgode na tužitelje... nisu bile trajne, te nisu kroz dulje razdoblje utjecale na njihovo psihičko i fizičko zdravlje budući da je strah bio sekundarnog karaktera i bez trajnih posljedica... a bolovi su bili slabog intenziteta... Stoga je sud ocijenio da u smislu odredbe čl. 1100. ZOO težina povrede u trenutku nezgode i okolnosti slučaja koji nije zahtijevao liječenje, ne opravdavaju isplatu naknade zbog povrede prava osobnosti... (Presuda **Općinskog suda Osijek, br. P-1158/09, od 3. 2. 2010.**) Slično i **Općinski sud Rijeka**, u presudi br. P-2116/09, od 7. 5. 2010. za povrede koje su imale za posljedicu fizičke boli srednjeg intenziteta u trajanju od 1-2 dana, slabog cca 4-5 dana, strah srednjeg intenziteta od 1 sat po ozljedi, sekundarni strah 1-2 dana;

Općinski sud u Zlataru, presuda br. P-858/09 od 1. 4. 2010. za ozljede: laka tjelesna ozljeda, udarac u grudni koš i glavu, ogrebotina lijeve strane nosa bez trajnih posljedica i smanjenja opće životne

4. Kvantificiranje iznosa pravične novčane naknade

No kako doći do iznosa pravične novčane naknade za pretrpljenu neimovinsku/nematerijalnu štetu? Jednom utvrđeno postojanje povrede prava na zdravlje i opravdanost dosuđivanja pravične novčane naknade za tu povredu – ne rješava problem oštećenoga. Slijedi postupak kvantificiranja iznosa pravične novčane naknade za učinjenu povredu prava osobnosti na zdravlje. A tu nastaju problemi, jer povreda prava osobnosti na zdravlje jeste neimovinska kategorija i pravična novčana naknada ne predstavlja novčanu vrijednost povrijeđenog prava. Stoga novčana vrijednost ne može biti kriterij određivanja njene visine. Za određivanje iznosa pravične novčane naknade ZOO 2005 propisuje druge kriterije¹⁴, odnosno mjerila. To su, pored **težine povrede i okolnosti slučaja** i „...**jačina i trajanje povredom izazvanih fizičkih boli, duševnih boli i straha...**“, ali i „...**cilj kojemu služi ta naknada...**“¹⁵, odnosno – druga strana medalje – sud mora voditi računa da se „...**njome ne pogoduje težnjama koje nisu spojive sa njezinom naravi i društvenom svrhom.**“ Drugim riječima, ZOO 2005. daje određene pravne standarde, čiji sadržaj sud mora popuniti. Što je cilj kojemu služi pravična novčana naknada? Jedan je sigurno

---

aktivnosti, s intenzivnom boli od 1 dan, srednjeg intenziteta od 7 dana, te slabijeg intenziteta povremeno kroz 15 dana;

Općinski sud u Splitu, presuda br. IP 1809/07, od 2. 10. 2009., za ozljede: ogrebotina – lakša tjelesna ozljeda...“ sud drži da takve i slične ozljede dijete tog uzrasta (6 g. – op. Š. S.) zadobije i prilikom igranja i u drugim situacijama... pa bi dosuđivanje pravične novčane naknade u ovom slučaju „...bio protivnan cilju kojemu dosuđena naknada ima služiti...“;

Općinski sud Bjelovar, P 1622/09, 12. 8. 2010., nagnječenje u proksimalnom dijelu natkoljenice desne noge, ozljeda izliječena u cijelosti bez trajnih posljedica, fizičke boli srednjeg intenziteta 24 sata, slabog intenziteta 4 dana, strah, strah jakog intenziteta 1 dan, sekundarni strah 5 dana – oštećenju ne pripada pravo na pravičnu novčanu naknadu neimovinske štete za povredu prava osobnosti na tjelesno i duševno zdravlje, jer su ozljede neznatne i ne opravdavaju dosuđivanje pravične novčane naknade;

Općinski građanski sud Zagreb, P 1516/09, 7. 6. 2011: povreda prava osobnosti malog intenziteta, fizičke boli jakog intenziteta u trajanju od tri dana, srednjeg – 5 dana, lakog 20 dana, strah – jači 2 dana, srednji 3 dana, manji 10 dana, radi se o trzajnoj ozljedi vratne kralježnice, sukladno čl. 110., st. 1 ZOO nema pravo na naknadu neimovinske štete;

Županijski sud u Splitu, GŽ/129/11-2, od 14. 7. 2011: kod tužitelja postoji blaga povreda prava osobnosti (istegnuće vratnog segmenta, neugoda zbog odlaska u ambulantu i rendgenskog snimanja, fizičke boli srednje, 3 dana, fizičke boli manjeg intenziteta 15 dana, strah srednjeg intenziteta pet dana, kasnije blagi osjećaj 4-5 mjeseci), koja ne opravdava dosuđivanje pravične novčane naknade; slično i **Županijski sud Sisak, GŽ 7152014, 8. 2. 2017**, istegnuće mišića vrata, lakša tjelesna ozljeda;

Općinski građanski sud u Zagrebu, Gž 58-2472, od 24. 4. 2012., ozljeda natučenje prsišta, objektivno nastala neimovinska šteta, ali bez prava na naknadu;

Županijski sud u Zagrebu, Gž 1454/2011-2, 22. 8. 2012, udarac u prsa i glavu, ogrebotine lijeve strane nosa – nema pravične novčane naknade;

Županijski sud u Puli, Gž 1557/15-5, 3. 5. 2017., najblaži slučaj trzajne ozljede vratne kralježnice – nema pravične novčane naknade, itd.

14 Riječ kriterij dolazi iz grčkog jezika: **kriterion**, a može značiti znak, biljeg, kamen kušnik, znamenje suda, predmet parbe, pa i sam sud, v. Senc, S., Grčko-hrvatski rječnik, Naprijed, reprint 1991.

15 Čl. 1100. st. 2. ZOO/2005.

satisfakcija oštećenomu čije je osobno pravo na zdravlje povrijeđeno. No, to nije, ili ne bi smjelo biti, jedini cilj pravične novčane naknade. Ona bi morala imati i **kompenzacijski** (omogućiti oštećenome priskrblijvanje zamjenskih, kompenzirajućih ugodnosti) i **prevencijski cilj** (odvraćanje štetnika i poticaj na pažljivije ponašanje u društvu), što se u hrvatskoj sudskoj praksi vrlo često zaboravlja¹⁶.

Ako pogledamo definicije nematerijalne štete (ZOO/1978.) i neimovinske štete (ZOO/2005.), vidimo da se one doista razlikuju. Međutim, kad je u pitanju određivanje prava na naknadu i visine pravične novčane naknade, oba zakona vezuju pravo na pravičnu novčanu naknadu i njenu visinu uz veličinu neimovinske štete¹⁷, koju determiniraju težina povrede prava osobnosti (ZOO/2005.) i jačina i trajanje trpljenih boli i straha (ZOO/1978. i ZOO/2005.). Upravo zato ova činjenica dovodi u pitanje revolucionarnost promjene sustava naknade neimovinske štete iz ZOO/2005. Jer, dok su boli i strah bili oblici nematerijalne štete po ZOO/1978., oni su po ZOO/2005. postali kvalifikatorni kriteriji. Ili, kako kaže dr. Grbin, izbacili smo ih iz pojma neimovinske štete kao oblika štete, a oni nam se „kroz prozor“ vraćaju kao kvalifikatorne okolnosti¹⁸ objektivne neimovinske štete. U primjeni novog sustava naknade neimovinske štete postavilo se pitanje pisanja tužbenih zahtjeva i pisanje presuda: da li za naknadu zatražiti odnosno dosuditi jedan jedinstveni iznos pravične novčane naknade za povredu prava na život i zdravlje, ili se zahtjev i presuda moraju očitovati o pojedinim kriterijima odnosno mjerilima za dosuđivanje iznosa pravične novčane naknade. Vrlo brzo sudska praksa je prihvatila stajalište da se dosuđuje ukupan iznos pravične novčane naknade, ali da se pojedinačno moraju u obrazloženju navesti kriteriji i mjerila kojima se došlo do ukupnog iznosa pravične novčane naknade. Ovakvo rješenje omogućuje kontrolu sudskih odluka.

5. Nejednakost sudske prakse u primjeni kriterija i mjerila za dosuđivanje iznosa pravične novčane naknade.

U vrijeme važenja ZOO 1978. iznosi pravične novčane naknade dosuđivani su po različitim kriterijima, što je dovelo do neujednačenosti sudske prakse, do nesigurnosti oštećenih (i štetnika, prvenstveno osiguratelja koji nisu mogli predvidjeti iznose odšteta, a što im je potrebno radi aktuarskog proračuna pričuva i premija osiguranja) na koji iznos naknade imaju pravo, do poznatog

16 V. Baretić M. – Nikšić, S., op. cit. str. 82.

17 Klarić, P., Težina povrede prava osobnosti na tjelesno i duševno zdravlje, Inženjerski biro, Zagreb, 2010., str. 6.

18 V. Grbin, I., Orijentacijski kriteriji Vrhovnog suda Republike Hrvatske za utvrđivanje visine pravične novčane naknade neimovinske štete, zbornik Naknada neimovinske štete – pravno-medicinski okvir, Inženjerski biro, Zagreb, 2009., str. 52.

sindroma *forum-shoppinga* i, u konačnici, do kršenja ustavnog načela jednakosti svih građana pred zakonom (jer su za iste ozljede odnosno povrede prava osobnosti na zdravlje dobivali različitu naknadu, ovisno o tome koji sud je donosio presudu, odnosno, ovisno i od toga koji je sudac u okviru istoga suda donosio presudu)¹⁹. To je ponukalo Vrhovni sud Republike Hrvatske da intervenira u cilju ujednačavanja sudske prakse, što je rezultiralo donošenjem poznatih Orijentacijskih kriterija i iznosa za utvrđivanje pravične novčane naknade **nematerijalne štete**.²⁰ No, veliko je pitanje da li se ti kriteriji i iznosi mogu primjenjivati i sada, u okviru primjene ZOO/2005., koji je – kao što smo vidjeli – donesen nakon donošenja Orijentacijskih kriterija i koji je prihvatio potpuno drugu definiciju neimovinske štete. Postoje potpuno suprotstavljena stajališta: jedno, koje kaže da ne mogu, jer novi koncept neimovinske štete treba druge kriterije i mjerila²¹; drugo misli da mogu, jer bez tih kriterija – kažu – nastupa kaos i nered, nemogućnost kontrole sudaca, što bi situaciju moglo samo pogoršati.²²

6. Problem medicinskih tablica za ocjenu težine povrede zdravlja

Vidjeli smo da je sud prinuđen koristiti se znanjem i stručnošću sudskih vještaka za utvrđivanje činjenica o kojima sam nema stručnog znanja. Tu svakako spadaju težina povrede zdravlja oštećene osobe, ali i kvalifikatorne okolnosti odlučne za visinu pravične novčane naknade, dakle, psihičke i fizičke boli i strah, njihov intenzitet, trajanje, posljedice. Problem je, međutim, što i medicinski vještaci nemaju jedinstvenu stručnu tabelu po kojoj bi postupali. Oni su se u dosadašnjoj praksi služili raznim priručnicima i tabelama: priručnicima poznatih sudskih vještaka; tablicama invaliditeta koje čine sastavni dio ugovora o osiguranju od posljedica nesretnog slučaja; tablicama invalidnina socijalnog invalidskog osiguranja, itd.²³ Takvo stanje rezultiralo je potpunom

19 Crnić, Neimovinska šteta, op. cit., str. 187.

20 Kriteriji su doneseni na sjednici Građanskog odjela Vrhovnog suda Republike Hrvatske održanoj 29. studenoga 2002. g.

21 Zastupnici ovakvog stajališta su prof. Klarić, v. Neimovinska šteta..., o. c., str. 17. i 252.: „...potrebno je razvrstati moguće povrede prava na tjelesni integritet u stupnjeve po njihovoj težini... koje povrede će biti razvrstane u pojedine stupnjeve stvar je medicinske struke, a iznose pravične novčane naknade, primjereno stanju gospodarstva i standardu građana, za svaki od njih utvrđuje sudska praksa... i dr. Grbin, v. Grbin, Orijentacijski kriteriji Vrhovnog suda..., op. cit., str. 53.: „...zato mi se čini da u novom uređenju nema mjesta nastavku korištenja Orijentacijskih kriterija na način kao da se ništa nije dogodilo.“

22 Nositelji ovoga mišljenja su uglavnom predstavnici odvjetničke struke. Det. vidi izlaganja njihovih predstavnika u zborniku „Naknada neimovinske štete...“.

23 Jedan sudac je iznio vrlo ilustrativan primjer: u konkretnoj parnici trebalo je vještačiti teške tjelesne ozljede tužiteljice (prijelom prsne kosti, viševrni prijelom VI prsnog kralješka, prijelom trnastih nastavaka I-VI prsnog kralješka, prijelom desnih poprečnih nastavaka I – VII prsnog kralješka, natučenje prsnog koša, nagnječenje pluća, i više nagnječenja i razderotina). Specijalist ortoped ocijenio je da su ozljede

neujednačenošću i nesigurnošću, velikom i nedopustivom razlikom između liječnika censorsa (osiguratelji) i sudskih vještaka, zbog čega se svi sudionici u postupku naknade štete slažu da je – prije izrade jedinstvenih pravnih tablica pravičnih novčanih naknada za neimovinsku štetu – potrebno donijeti objektivne, općeprihvaćene i ujednačene medicinske tablice.²⁴ Jedinstvene medicinske tablice preduvjet su jedinstvene sudske prakse²⁵ u naknadi neimovinske štete zbog povrede prava na život i tjelesno, odnosno duševno zdravlje. Kakve bi te tablice trebale biti – stvar je medicinske struke. No, ni medicinske tablice nisu matematika, već su rezultat konsenzusa svih činitelja određenog društva, koji su involvirani u odluke o naknadi neimovinske štete (liječnici, pravnici, odvjetnici, suci, osiguratelji, potrošači ...).

7. „Opatija I“ i „Opatija II“ – novi način pristupa kvantifikaciji pravične novčane naknade za neimovinsku štetu zbog povrede prava osobnosti na zdravlje i pokušaj uvođenja reda u postupke naknade neimovinske štete

Ako pogledamo praktični problem kvantificiranja iznosa pravične novčane naknade, onda vidimo da je sud samostalan i suveren u ocjeni da li namjeravani iznos naknade postiže svoj cilj, odnosno, da li se njime potiče komercijalizacija osobnih prava, što je nespojivo s naravi i svrhom pravične novčane naknade. Međutim, težinu povrede zdravlja, jačinu i trajanje povredom izazvanih fizičkih boli, duševnih boli i straha, sudac ne može odrediti sam, jer mu nedostaje stručnog znanja potrebnog za ocjenu težine tjelesne/duševne ozljede i fizičkih/duševnih boli i straha. Stoga je upućen na stručnjaka – **sudskog vještaka** koji ima kvalificirana znanja i može meritorno odrediti težinu ozljeda i trajanje i jačinu boli i straha.

Polazeći od činjenice da u naknadi neimovinske štete nema postojanih pravila postupanja, da su liječnički – vještački nalazi vrlo različiti kod istih

---

ostavile posljedice na umanjene životne i radne sposobnosti od 45 %. Drugo vještačenje po specijalisti neurokirurgu procjenjuje štetne posljedice s 25 % trajnog smanjenja opće životne i radne sposobnosti. Kako vještaci nisu uspjeli usuglasiti svoje nalaze i mišljenja, imenovan je treći vještak, koji je posljedice ocijenio s 50 % trajnog smanjenja životne i radne sposobnosti, v. Frajlić, J., *Povreda prava osobnosti na tjelesno i duševno zdravlje*, zbornik: *Naknada neimovinske štete ...*, op. cit., str. 125.

24 To prihvaćaju i sudovi, v. diskusiju predsjednika Vrhovnog suda na seminaru Opatija II, zbornik „Naknada neimovinske štete...“, op. cit., str. 182. i predsjednika Građanskog odjela Vrhovnog suda Republike Hrvatske, u diskusiji na seminaru Opatija II, zbornik *Naknada neimovinske štete ...*, op. cit., str. 239: „...sudovima je itekako u interesu da se rezultati nalaza vještaka (mišljenje vještaka) u pogledu istih povreda (često i u istom sudskom postupku) ne razlikuju do te mjere da zbunjuju stranke i sud, već da vještaci u mišljenjima dolaze do bitno istih činjeničnih zaključaka koji će, ako ih sud prihvati, predstavljati utvrđeno činjenično stanje na kojem će sud primjenjujući na utvrđeno činjenično stanje materijalno pravo, temeljiti presudu ...“.

25 v. det. Ćurković, M., *Zašto nam treba nova Hrvatska orijentacijska medicinska tablica za procjenu oštećenja zdravlja?*, Hrvatska medicinska orijentacijska tablica, Inženjerski biro, Zagreb, 2010., str. 8.

ili sličnih povreda zdravlja, da su – posljedično – i sudske odluke o iznosima naknada vrlo neujednačene, osiguratelji su inicirali rješavanje problema na nacionalnoj razini. Zašto baš osiguratelji? Zato što su oni najčešće ti koji su pasivno legitimirani kod tužbi za naknadu neimovinske štete. Naime, upravo u obveznim osiguranjima u prometu i dolazi najčešće do povrede prava na zdravlje²⁶. Osiguratelji su stoga tražili načina kako uspostaviti sustav koji će omogućiti pravnu sigurnost i predvidljivost iznosa naknade. U tom cilju organizirana su dva vrlo uspješna i po strukturi i broju sudionika sveobuhvatna (suci, odvjetnici, sudski vještaci, liječnici cenzori, pravnici iz osiguranja ...) savjetovanja. Na prvom, već nazvanom „**Opatija I**“, održanom u lipnju 2009., izvršena je analiza problema, obrađen je sustav naknade neimovinske štete po ZOO/2005., ukazano na dvojbe, raspravljen odnos „staroga i novoga“, obrađeni najčešći medicinski problemi u vještačenju nekih ozljeda, dogovoreno kako bi se po novome trebale pisati tužbe i presude. Jednoglasno je utvrđeno da se novi ZOO/2005. mora početi primjenjivati, da su potrebne – kao prvi korak ka ujednačavanju prakse u naknadi neimovinske štete – jedinstvene medicinske tablice za ocjenu težine povrede zdravlja i – nakon toga – jedinstveni kriteriji za utvrđivanje visine pravične novčane naknade.

Postupajući po zaključcima „Opatije I“, osiguratelji su inicirali novo savjetovanje „**Opatija II**“, koje je održano u rujnu 2010., čija je struktura sudionika i njihova brojnost odgovarala onom iz 2009. g. U pripremi „Opatije II“, izabrano povjerenstvo uglednih liječnika-stručnjaka izradilo je prijedlog **Hrvatske orijentacijske medicinske tablice za procjenu oštećenja tjelesnog i/ili duševnog zdravlja**, a mješovito liječničko-pravničko povjerenstvo izradilo je prijedlog **Medicinske skale sa stupnjevima težine povrede prava osobnosti na tjelesno i/ili duševno zdravlje**, a pravničko povjerenstvo prijedlog **Tablica naknada za neimovinsku štetu**.

7.1. Medicinske tablice

Medicinske tablice određuju postotak oštećenja tjelesnog i/ili duševnog zdravlja, imajući u vidu definiciju zdravlja kakva proizlazi iz akata **Svjetske zdravstvene organizacije** (WHO/SZO), posebno Međunarodne klasifikacije funkcioniranja, invalidnosti i zdravlja (MKF), koja je prihvaćena od strane Skupštine SZO, a u međunarodnoj uporabi je od 22. 5. 2001; Međunarodna klasifikacija bolesti i srodnih zdravstvenih stanja (MKB 10 – ICD-X), te DSM – kategorijska klasifikacija koja dijeli duševne poremećaje u tipove na temelju sklopova i kriterija s definirajućim obilježjima. Temeljni pojam za utvrđivanje posljedica povrede tjelesnog i duševnog zdravlja jeste „**Funkcioniranje osobe**“

²⁶ Udjel isplaćenih naknada za štete na osobama (neimovinska šteta) u 2020. g. iznosio je u Hrvatskoj 30,99 % svih isplata, a u apsolutnom iznosu 387.268.952 kn (cca 51 milijun eura); Motorna vozila i osiguranje u 2020., Hrvatski ured za osiguranje, Zagreb, 2021., str. 83.

nakon završenog liječenja“. Taj pojam opisuje „interakcije između pojedinca (sa zdravstvenim stanjem) i kontekstualnih čimbenika toga pojedinca (čimbenici sredine u kojoj oštećeni živi i osobni čimbenici)²⁷, a obuhvaća četiri potkategorije: tjelesne funkcije (invalidnost), tjelesne strukture (oštećenja), aktivnosti (ograničenje) i sudjelovanje (ograničenje sudjelovanja i uključenosti u životnim situacijama). Tablice vrednuju ukupno oštećenje tjelesnog i/ili duševnog zdravlja (TFD) prema Međunarodnoj klasifikaciji funkcioniranja, invalidnosti i zdravlja (MKF), a postotak oštećenja tjelesnog i/ili duševnog zdravlja (PTFD) prema „Medicinskoj tablici“ uz obveznu primjenu Međunarodne klasifikacije bolesti i srodnih zdravstvenih problema (MKB-10), koja predstavlja obvezan dijagnostički standard za postavljanje svih somatskih dijagnoza, a na području psihijatrije uz Međunarodnu klasifikaciju mentalnih poremećaja i poremećaja ponašanja (poglavlje F u MKB-10).

Medicinska tablica imala je kao uzor **Europske indikativne tablice za procjenu oštećenja fizičkog i psihičkog integriteta**, koje je izradila radna skupina poznatih pravnika i liječnika CEREDOC-a (*Confédération Européenne d' Experts en Evaluation et Réparation du Dommage Corporel*), a na inicijativu poznatog trierskog simpozija (Trier I, 2000.)²⁸. Te tablice su uzete kao uzor ne zato što bi one bile u EU obvezne, nego zato što su autori Europskih indikativnih tablica svjesno ili nesvjesno slijedili „...objektivnu koncepciju neimovinske štete“²⁹, kakvu ima i ZOO/2005.

Na samom „Opatija II“ bilo je nekih primjedbi (posebno glede potrebe posebne tablice za ocjenu psihičkih povreda) na račun prijedloga Hrvatskih medicinskih tablica, što je povjerenstvo za izradu razmotrilo i konačno početkom godine 2011. izdalo konačni tekst Hrvatskih medicinskih tablica.

8. Medicinska skala sa stupnjevima težine povrede prava osobnosti

Uz Medicinske tablice za ocjenu težine povrede zdravlja jedno povjerenstvo je izradilo **Medicinsku skalu za ocjenu stupnja povrede prava osobnosti**. Ta skala prevodi težinu povrede zdravlja u težinu povrede prava na zdravlje, jer iznos pravične novčane naknade ovisi u prvom redu o težini povrede prava osobnosti – prava na fizičko i psihičko zdravlje. Skala sadrži pet stupnjeva težine povrede prava osobnosti na tjelesno i duševno zdravlje: I posve lake povrede, II lake povrede, III Srednje teške povrede, IV teške povrede i V osobito teške povrede. Svaki stupanj ima opis oštećenja i ocjenu u postocima od 0 % do 100 %. Izvan stupnjevanja ostale su povrede prava koje se ocjenjuju

27 Hrvatska orijentacijska medicinska tablica, op. cit., str. 86.

28 Det. v. Grgić, M., Utvrđivanje pravične novčane naknade neimovinske štete, zbornik HUO-a „17. savjetovanje o obradi i likvidaciji automobilskih šteta“, Opatija, 2009., str. 30 i dalje.

29 Klarić, P., Težina povrede ..., op. cit., str. 15.

neznatnima, beznačajnima i neobjektivizirane povrede (povrede utvrđene isključivo anamnestički, na temelju izjava oštećene osobe, bez objektivne potvrde poznatim pretragama).

9. Prijedlog Tablica naknada po jedinstvenom sustavu bodovanja tjelesnih ozljeda

Uz Medicinsku skalu izrađena je i **Tablica naknada**, po kojoj bi se utvrđivao konkretan novčani iznos pravične novčane naknade za povredu prava osobnosti. Stupnjevi iz medicinske skale s definiranim postotkom (PTFD) bodovani su u **bodovima**, uz razradu po grupama starosti oštećene osobe (devet grupa), te uz **odatak tablica** za bodovanje: 1. bolova (7 stupnjeva težine, prva četiri stupnja bez posebne naknade, jer se smatra da je za iste naknada već uključena u okviru invalidnosti), 2. naruženosti (sedam stupnjeva, ovisnost o dobi koja je razvrstana u 9 skupina), 3. gubitak seksualnog zadovoljstva (sedam stupnjeva, za svaki stupanj određen je postotak, od 0,5 % do maksimalno 5 % i 4. gubitak zadovoljstva zbog nemogućnosti bavljenja hobiem (4 stupnja, svaki stupanj izražen u % koji dodatno povećava naknadu za invalidnost). Vrijednost boda u novcu određivali bi sudovi, primjenjujući vrlo jednostavne formule izračuna iz Tablica naknada).

10. Sudbina Medicinskih tablica, Medicinske skale i Tablica naknada

Zaključcima sa „Opatije II“ bilo je određeno da će se Medicinske tablice, nakon razmatranja primjedbi i njihovog unošenja u prijedlog Tablica, početi primjenjivati od 1. 1. 2011. To se nažalost nije dogodilo. No, prijedlog Medicinskih tablica je imao za posljedicu to da su se vještaci medicinske struke počeli na stručnoj osnovi koristiti upravo tim tablicama.

Kad je u pitanju Medicinska skala sa stupnjevima težine povrede prava osobnost, jedinstva nema. Naime, neki se zalažu³⁰ za takvu ili sličnu skalu, jer *„Da bi opisane zadaće u postupku sud uspješno i u razumnom roku obavio, potrebno je razvrstati moguće povrede prava na tjelesni integritet u stupnjeve po njihovoj težini. Polazište i osnovno mjerilo razvrstavanja treba biti stupanj oštećenja tijela i njegovih funkcija izraženih u vrsti i težini pretrpljenih ozljeda (primjerno, deskriptivno) ili izraženih u postotku. Na težinu povrede imaju, međutim, važan utjecaj i određene daljnje posljedice tjelesnog oštećenja, kao što su naruženost, nemogućnost bavljenja sportom ili drugom omiljenom aktivnošću u slobodno vrijeme, ulaganje pojačanih napora u zadovoljavanju životnih potreba i obavljanju posla, poremećaj u seksualnom životu i sl. Te posljedice moraju biti navedene i odgovarajućim*

³⁰ Npr. Klarić, P. Težina povrede..., op. cit., str. 10.

mjerilima vrednovane po svom intenzitetu i trajanju u sklopu opisa povreda koje ulaze u stupanj težine“. Dakle, upravo ono što sadrži i predložena Medicinska skala³¹. Međutim, s obzirom na potrebu ulaganja malo većeg intelektualnog napora u primjenu ove Skale i lakoću ostajanja uz konformističku dosadašnju praksu, Skala u praksi sudova još uvijek nije u uporabi.

Tablica naknada, međutim, dočeka je „na nož“ već na samom Savjetovanju „Opatija II“. Suci, naime, pridržavaju pravo isključivog odmjeravanja visine pravične novčane naknade za sebe, jer je odluka o visini naknade neimovinske štete primjena materijalnog prava, a što je isključivo u nadležnosti sudova. Tabelarnom načinu računanja pravične novčane naknade suprotstavili su se i predstavnici potrošača (udruge), pravobranitelj invalidnih osoba, i dr. koji su animirali medije i dobili ih na svoju stranu, pa od primjene tablice naknada nije bilo ništa. Istini za volju mora se reći da je tablicu naknada neimovinske štete podupirala osigurateljna industrija, koja je tražila pravnu sigurnost i mogućnost da predvidi svoje izdatke za štete, kako bi mogla aktuarski određivati potrebne cjenike premija, što sustav koji nema nikakve propisane kriterije ne omogućuje.

11. Orijentacijski kriteriji Vrhovnog suda Republike Hrvatske

Svjestan svih negativnih posljedica nejednakih kriterija i mjerila pojedinih sudova kod dosuđivanja naknade za neimovinsku štetu, Vrhovni sud RH je još davne 2002. g., za vrijeme važenja ZOO 1978., pokušao ujednačiti sudsku praksu. Građanski odjel VS RH je donio pravno mišljenje³² kojim je utvrdio kriterije i konkretne iznose pravične novčane naknade za nematerijalnu štetu. Time se VS RH *de facto* priklonio tabelarnom sustavu određivanja iznosa naknade neimovinske štete. To pravno mišljenje je ostalo na snazi gotovo dvadeset godina, bez promjene iznosa. A onda je VS RH 5. 3. 2020 i 15. 6. 2020. donio pravno mišljenje o promjeni iznosa naknade neimovinske štete³³: svi iznosi određeni Orijentacijskim kriterijima iz 2002. povećavaju se za 50 %. Obrazloženje povećanja iznosa VS je našao u činjenici da se iznosi godinama nisu mijenjali, da su u međuvremenu porasle plaće u RH (za 66,9 %), da je inflacija kroz to vrijeme iznosila 37,7 % i da se, konačno, u međuvremenu promijenio i ZOO (2005.). Novi iznosi primjenjuju se na sve slučajeve nastale od

31 Predložena Medicinska skala sadrži pet stupnjeva težine povrede prava osobnosti. Klarić se zalaže za šest ili neki drugi broj, ali najmanje dva stupnja – lakše i teže povrede. Opis šest stupnjeva koje je on predložio (op. cit., str. 11) uzete su iz austrijskog prava, od Jarosch – Müller – Piegler – Danzl, Das Schmerzensgeld in medizinischer und juristischer Sicht, Wien, 1994., str. 61.

32 Na sjednici održanoj 29. studenoga 2002. pod nazivom „Orijentacijski kriteriji i iznosi za utvrđivanje visine pravične novčane naknade nematerijalne štete, br. Su-1331-VI i 1372-11/02; tim pravnim shvaćanjem utvrđeni su novčani iznosi po svim stavkama neimovinske štete na koje oštećeni ima pravo temeljem odredbi ondašnjeg ZOO.

33 Br. Su-IV-47/2020-5

1. 1. 2006. (dan stupanja na snagu ZOO 2005), dakle, retroaktivno. Naravno da je novo mišljenje odnosno novi iznosi naknade neimovinske štete, bilo pozdravljeno od oštećenih, a na nož dočekano od osiguratelja. Osiguratelji su posebno napadali činjenicu da su novi iznosi određeni bez njihovog konzultiranja, bez mogućnosti da se pripreme na nove iznose i izražavali su bojazan da će ih dovesti u gubitke. Novi kriteriji izazvali su živu teoretsku raspravu koja se razvila u traženje odgovora na mnogobrojna iskrsla pitanja, posebno na probleme vezane uz parnice koje su bile u tijeku, a kod kojih se oštećeni (tužitelj) odluči na izmjenu tužbenog zahtjeva povećanjem traženog iznosa odštete. Tako, da li je promjena tužbenog zahtjeva povećanjem iznosa dozvoljena nakon završetka pripremnog postupka; od kada teku zatezne kamate na povećani tužbeni zahtjev; da li je priznanje starog tužbenog zahtjeva nedopustivo raspolaganje stranaka;³⁴ što je s prigovorom zastare promijenjenog tužbenog zahtjeva, itd.³⁵ Novi kriteriji se, međutim, primjenjuju. VS RH tako potvrđuje da (neizravno) prihvaća tabelarni sustav određivanja naknade štete za povredu prava osobnosti.

Prema toj novoj „tabeli“ naknada za pojedine vidove neimovinske štete je:

- **Fizički bolovi:**
  - jaki bolovi: 550,00 kn po danu,
  - srednji bolovi: 330,00 kn po danu,
  - slabi bolovi: 105,00 kn po danu.
- **Strah**
  - od 3.300,00 do 45.000,00 kn
- **Duševne boli zbog smanjenja životne aktivnosti:**
  - do 25 %: 11.250,00 kn za svakih 10 %
  - preko 25 do 40 %: 16.500 kn za svakih 10 %,
  - preko 40 do 60 %: 33.000,00 kn za svakih 10 %
  - preko 60 do 80 %: 67.000,00 kn za svakih 10 %,
  - preko 80 do 100 %: 112.500,00 kn za svakih 10 %.
- **Duševne boli zbog naruženosti/nagrđenja:**
  - Jaki stupanj
    - vrlo uočljivo trećima: 55.500,00 kn
    - uočljivo samo ponekad (ukućanima, na plaži i sl.): 33.000,00 kn
  - Srednji stupanj
    - vrlo uočljiv trećima: 33.000,00 kn
    - uočljiv trećima samo ponekad: 16.500,00 kn

³⁴ Naime, neki osiguratelji su, kako bi spriječili presudu po novom povećanom tužbenom zahtjevu već prije (očekivanog) postavljanja takvog zahtjeva priznavali stari tužbeni zahtjev.

³⁵ O tim dvojabama više Savić, Š. Novi orijentacijski kriteriji za utvrđivanje pravične novčane naknade neimovinske štete po stajalištu Vrhovnog suda Republike Hrvatske – neke dvojbe, Zbornik radova Petnaesto međunarodno savjetovanje aktualnosti građanskog i trgovačkog zakonodavstva i pravne prakse, Pravni fakultet Mostar, Mostar, 2021.

- Laki stupanj
  - vrlo uočljivo trećima: 7.500,00 kn
  - uočljivo trećima samo ponekad: 3.000,00 kn
- **Duševne boli zbog smrti bliskog srodnika:**
  - za slučaj smrti bračnog i izvanbračnog druga (potrebna trajnija zajednica života) i djeteta: 330.000,00 kn,
  - roditeljima za slučaj gubitka ploda: 112.000,00 kn
  - za slučaj smrti roditelja:
    - djetetu koje se nalazi na odgoju i skrbi roditelja: 330.000,00 kn
    - djetetu: 225.000,00 kn
  - Za slučaj smrti brata ili sestre: 112.500,00 kn
- **Duševne boli zbog osobito teškog invaliditeta bliske osobe:**
  - za slučaj osobito teškog invaliditeta bračnog i izvanbračnog druga (potrebna trajnija zajednica života) i djeteta: 330.000,00 kn
  - za slučaj osobito teškog invaliditeta roditelja:
    - djetetu koje je na odgoju i skrbi kod roditelja: 330.000,00 kn
    - djetetu 225.000,00 kn

Kriteriji su orijentacijski, što znači da su samo uzorak prema kojemu sudac može postupiti, ali da nipošto nisu matematika. Sami kriteriji omogućuju sucima da u opravdanim slučajevima odstupe od navedenih iznosa, naravno, uz obrazloženje odstupanja.

II. Naknada nematerijalne štete po Zakonu o obveznim osiguranjima u prometu Federacije Bosne i Hercegovine

1. Tabelačni sustav određivanja pravične novčane naknade općenito

Neki zakonodavci, svjesni manjkavosti sustava određivanja pravične novčane naknade neimovinske štete, pribjegavaju tabelarnom sustavu naknada, posebno u štetama uzrokovanim motornim vozilima u cestovnom prometu. Suština tabelarnog sustava jeste u tome da se unaprijed odrede iznosi naknada za sve oštećenike jednako uz postojanje jednakih ili sličnih ozljeda. Na taj način se, kako kažu zagovornici takve metode, osigurava pravna sigurnost i jednakost svih građana pred zakonom. Naknada neimovinske štete mora biti jednaka za sve oštećene uz uvjet da se radi o istoj šteti, a da bi se garantirala ova jednakost, suci moraju rabiti iste kriterije, odnosno propisane (ili dogovorene) tabele naknada. Kako bi se osigurala jednakost svih oštećenih potrebni su jednaki parametri za sve. U pomoć su se pozivala razna filozofsko-pravna obrazloženja: naknada za takvu (neimovinsku) štetu mora biti ista za sve; to pak znači da

takva šteta mora biti likvidirana pomoću kriterija jednakih za sve; pravičnost naknade znači jednakost svih; da bi bila pravična naknada ista mora voditi računa o okolnostima slučaja, ali i garantirati jednakost tretiranja uz istovrsnost štete; ako naknada nije pravična i jednaka za sve ona dovodi do povrede slobode; ako se određivanje naknade prepusti slobodnoj ocjeni suca – umjesto jednakosti nastupa u naknadi štete lutrijska nejednakost, itd.³⁶ Ipak, rijetke su zemlje koje su donijele propise o kriterijima naknade neimovinske štete. No za štete uzrokovane uporabom motornih vozila neke su zemlje donijele posebne propise.³⁷ Među njima je najznačajnije uređenje u talijanskom pravu naknade štete. Zakonom o privatnim osiguranjima,³⁸ (čl. 138 – 139) određeni su kriteriji koji se primjenjuju kod šteta uzrokovanih motornim vozilima. Sam Zakon je donio tabelu naknada za štete kod kojih je kod oštećenog ostala trajna nesposobnost (invalidnost) do 9 %, a Vijeće ministara je uredbom, na temelju ovlaštenja iz Zakona,³⁹ odredilo kriterije za naknadu kod slučajeva trajne nesposobnosti od 10 % do 100 %.⁴⁰ U Crnoj gori za štete uzrokovane motornim vozilima Agencija za nadzor osiguranja donijela je Pravilnik o jedinstvenim kriterijima za utvrđivanje naknade nematerijalne štete I nekih vidova materijalne štete.⁴¹ Republika Srbija pokušala je uvesti tabelarni sustav naknade nematerijalne štete I u tom cilju Zakon o obveznim osiguranjima u saobraćaju⁴² (čl. 26.) ovlastio je nadležno ministarstvo da donese podzakonski akt kojim bi se odredio način I kriteriji za utvrđivanje nematerijalne štete. Slijedom toga donesena je Uredba o naknadi štete na licima,⁴³ ali je ta Uredba kasnije od strane Ustavnog suda proglašena neustavnom.⁴⁴

36 Argumenti u diskusije posebno žestoko vođene u talijanskom pravu nakon prihvatanja novog vida neimovinske – biološke štete i zakonskog određivanja kriterija i mjerila za njeno odmjerenje posebno u štetama uzrokovanim uporabom motornih vozila; det. v. Rossetti, Marco, *Si aequa non est, nec iustitia dici potest, o della differenza tra equita ed arbitrato nella liquidazione del danno alla persona*, Assicurazioni, IPSOA, VII-IX 2011, str. 515.

37 Što se također dovodi u pitanje, jer iste ozljede imaju za posljedicu različite naknade. Tako se Rossetti pita: u čemu je razlika u ocjeni iznosa naknade za lom potkoljenice koju je oštećenome uzrokovao motorkotač (ocjena po zakonskim tabelama, jer motorkotač potpada pod obvezno osiguranje od odgovornosti) i istog takvog loma koji uzrokuje bicikl (ocjena temeljem tabela koje imaju pojedini sudovi, pošto bicikl ne potpada pod obvezno osiguranje od odgovornosti), Rossetti, op. cit., str. 523.

38 Zakon je obj. u Službenom listu Republike Italije br. Gu 239 – 13. 11. 2005.

39 Uredba od 3. 8. 2011.

40 Naknade prije donošenja Zakona o privatnim osiguranjima ovisile su o tome koji sud sudi, i razlike u presudama su bile vrlo značajne. Ipak, većina sudova primjenjivala je tabele koje su izradili sudovi u Milanu. No, naknade predviđene uredbom Vijeća ministara u odnosu na iznose iz milanskih tabela manje su za gotovo polovicu, Rossetti, op. cit., str. 524.

41 Sl. l. Crne gore 084/17, 017/18

42 Sl. glasnik Republike Srbije br. 51/09

43 Službeni glasnik republike Srbije br. 34/10

44 Odluka Ustavnog suda republike Srbije IUo 904/2010., od 24. 1. 2013.

2. Tabelarni način određivanja naknade nematerijalne štete po Zakonu o obveznim osiguranjima u prometu Federacije BiH

Oživljavanje propale inicijative da se u osiguranju od automobilske odgovornosti u Republici Hrvatskoj uvede tablični način utvrđivanja ozljeda, odnosno posljedica ozljeda i, shodno tome, tablica naknada, nalazimo u inicijativi za izmjene i dopune ZOO-u Federacije BiH iz 2020. g., a koja je – nakon izvjesnih političkih natezanja – realizirana u Zakonu o obveznim osiguranjima u prometu Federacije BiH.⁴⁵ Za tu inicijativu vrijedi ono što je osigurateljna javnost tvrdila u sličnoj situaciji za Republiku Hrvatsku: tablica koja bi omogućila jedinstveni postupak utvrđivanja medicinskih posljedica ozljeda, po kojima bi vještačili svi vještaci i osiguratelji, u sudskom i izvansudskom postupku naknade štete, svakako je poželjna i za sve sudionike posla naknade štete vrlo korisna. Naravno, na toj prvoj stepenici postupka naknade štete može se nadograditi i jedinstvena tablica naknada, kao što već postoji u nekim zemljama, ili pak ostaviti ocjenu iznosa naknade sudu, što je prevladavajuća praksa u velikoj većini zemalja članica EU i izvan EU. ZOO FBiH ipak se zadržao samo na tabelarnom određivanju iznosa naknada za pojedine vrste neimovinske štete⁴⁶. ZOO FBiH iznad članka 29. nosi naziv: „**Odjeljak B, Indikativni kriteriji za određivanje visine naknade**“. Ta *indikativnost* upućuje na isto značenje koje ima i riječ „*orijentacijski*“ u hrvatskom sustavu naknade neimovinske štete. Za razliku od hrvatskog sustava, koji vrijedi za sve slučajeve naknade neimovinske štete, **ZOO FBiH regulira samo naknadu neimovinske štete kod šteta uzrokovanih motornim vozilima u prometu**, dok se drugi slučajevi rješavaju po općim odredbama ZOO-a BiH o popravljanju štete. (čl. 154. – 209.).

Prije stupanja na snagu novog Zakona o obveznim osiguranjima u prometu u BiH je vrijedio sustav slobodne sudske ocjene nematerijalne štete sukladno odredbama ZOO-a, dakle, sustav subjektivne metode ocjene neimovinske/nematerijalne štete, slično ili isto kao i u Republici Hrvatskoj do stupanja na snagu novog ZOO-a 2005. g. No, vrhovna sudska tijela entiteta I distrikta Brčko imala su svoje tabele naknada za nematerijalne štete. Tako je Apelacijski sud Brčko donio vlastite tabele, Vrhovni sud Republike Srpske 29. 10. 2015. svoje, a već prije 2006. Građanski odjel Vrhovnog suda FBiH svoje tabele. Rezultiralo je to različitim sudskom praksom i pravnom nesigurnošću, što je donekle bila i posljedica različitih entitetskih propisa o obveznim osiguranjima

45 Zakon o obveznim osiguranjima u prometu Federacije BiH objavljen je u Službenim novinama Federacije BiH br. 57/20, 19. 8. 2020., a stupio je na snagu 27. 8. 2020. **dalje: ZOO FBiH**; izmjene Zakon o izmjenama Zakona o obveznim osiguranjima u prometu, sl. novine Federacije BiH br. 103, 22. 12. 2021. – izmjena se odnosi na prolongiranje datuma liberalizacije cjenika i uvjeta osiguranja od automobilske odgovornosti.

46 V. čl. 37. Zakona

u prometu (Zakon o obveznim osiguranjima u prometu Republike Srpske⁴⁷, Zakon o obveznim osiguranjima u prometu i druge odredbe o obveznom osiguranju od odgovornosti Federacije BiH)⁴⁸. Kao što vidimo I kad nema zakonski određenih tabelarnih kriterija, sudska praksa ne može bez nekakvih tabela kriterija za naknadu. Tabele su sredstvo ujednačavanja sudske prakse I standardizacije naknada.

Zakon o obveznim osiguranjima u prometu FBiH iz 2005. g. bio je u „zaostatku“ za modernim razvojem obveznog osiguranja od automobilske odgovornosti. Stoga se – u tijeku postupka pridruživanja EU, a na temelju Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju između BiH i EU,⁴⁹ – pristupilo donošenju novih propisa o obveznom osiguranju od automobilske odgovornosti, Rezultat je novi Zakon o obveznim osiguranjima u prometu FBiH.

ZOOP FBiH sadrži odredbu po kojoj je osnova za novčanu naknadu nematerijalne štete postojanje povrede tjelesnog (!) i psihičkog integriteta ili smrti osobe.⁵⁰ Iz ove formulacije bi se moglo zaključiti da je za pravo na naknadu nematerijalne štete dovoljno postojanje fizičke ili psihičke ozljede (i smrti), što bi bilo suprotno postojećim odredbama Zakona o obveznim odnosima, koji kao osnovicu prava na pravičnu naknadu nematerijalne štete traži da je oštećeni *trpio* fizičke i/ili psihičke boli i/li strah.⁵¹ Odredbom čl. 30. navedene su vrste materijalne štete nastale zbog povrede fizičkog i psihičkog integriteta, a to su: troškovi liječenja i rehabilitacije, izgubljena zarada za vrijeme privremene spriječenosti za rad, izgubljeno uzdržavanje, troškovi sahrane i troškovi tuđe pomoći i njege. U daljnjim člancima (31 – 36.) Zakon definira i obrazlaže pojedinačno svaki vid štete navedene u čl. 30. Na ovaj način Zakon je unio jasnoću u materiji naknade štete materijalne prirode koja nastaje u svezi s ozljedama ili smrti neke osobe. Mora se priznati da odredbama o vrsti odštete objektivno nema mjesta prigovoru, a odredbe su u cijelosti preslikano stanje sudske prakse s područja FBiH (a moglo bi se reći i s područja RH).

U dijelu koji se odnosi na nematerijalnu/neimovinsku štetu Zakon u čl. 37. definira nematerijalnu štetu, a osnova za naknadu štete su: pretrpljene fizičke boli, pretrpljene duševne boli zbog umanjenja životne aktivnosti, pretrpljeni strah, duševne boli zbog naruženosti, duševne boli zbog smrti bliske osobe i duševne boli zbog naročito teškog invaliditeta bliske osoba. Kao što vidimo, Zakon je ostao na stajalištu ZOO 78., koji – kao što znamo – ima subjektivnu koncepciju nematerijalne/neimovinske štete: *uvjet za naknadu je trpljenje boli odnosno straha*. Bol sama za sebe nije osnova za naknadu štete (dok je po ZOO

47 Sl. glasnik Republike Srpske br. 82/15

48 Sl. novine FBiH, 24/05

49 Čl. 89. Sporazuma regulira suradnju u području osiguranja

50 Čl. 37.

51 Čl. 200 ZOO: Za *pretrpljene* fizičke bolove, za pretrpljene duševne bolove zbog smanjenja životne aktivnosti, naruženosti..., smrti bliske osobe, sud će, ako nađe da okolnosti slučaja, a naročito jačina bolova i straha i njihovo trajanje to opravdavaju, dosuditi pravičnu novčanu naknadu.

HR to šteta *in se*, jer se radi o povredi prava osobnosti na život i zdravlje, pri čemu su pretrpljeni bolovi samo kriterij za odmjeravanje iznosa naknade). U nastavku ZOOP FBiH (čl. 38. – 44.) određuje detaljno kako se odmjerava iznos naknade za pojedinu vrstu boli i straha. Naknada za fizičke boli ovisi o jačini boli (tri stupnja: jaki, srednji i slabi)⁵², iznos je određen po danu trajanja boli, ali Zakon uvodi i ograničenje u obliku maksimalnog iznosa za bol⁵³, ako ozljeda nije ostavila smanjenje životne aktivnosti, te isključenje prava na naknadu za pretrpljenu bol slabog intenziteta, ako su boli trajale manje od tri dana.⁵⁴

Naknada za pretrpljeni strah ovisi o jačini straha (četiri stupnja – vrlo jaki, jaki, srednji i slabi stupanj straha)⁵⁵. Slično kao i kod naknade za fizičku bol, ZOOP kod straha uvodi ograničenje: ako ozljeda nije ostavila smanjenje opće životne aktivnosti maksimalna naknada je 400,00 KM, a za blagi stupanj straha koji je trajao manje od tri dana – nema naknade.

Naknada za smanjenje opće životne aktivnosti, pod čim se podrazumijeva svako trajno ograničenje aktivnosti,⁵⁶ određuje se na temelju medicinske dokumentacije i neposrednog pregleda ozlijeđene osobe. Iznos naknade ovisi o postotku smanjenja opće životne aktivnosti i o dobi oštećene osobe. Postoci smanjenja podijeljeni su u grupe: do 25, od 25 do 40, od 40 do 60 I od 60 do 80 %. Dob je razvrstana također u grupe: do 20 godina, od 20 do 35, od 35 do 55 i stariji od 55 godina. Ovisno o postotku smanjenja opće životne aktivnosti i o dobi – ovisi vrijednost poena od 1 % smanjenja opće životne aktivnosti. Tako će, primjerice, osoba stara 35 godina, koja ima 40 % smanjenja životne aktivnosti imati vrijednost referentnog 1 % od 620,00 KM, što pomnoženo sa stupnjem smanjenja opće životne aktivnosti iznosi 24.800,00 KM.

Kod naknade za ozljedu-oštećenje *prijašnjeg izgleda osobe* (nagrđenje, naruženje u hrvatskom pravu) iznos naknade ovisi o nekoliko faktora, kao što su dob, mjesto ozljede, da li se ozljeda vidi od trećih osoba i sl. Zakon je kod ove vrste naknade odredio iznos ograničenjem „do“, ali je dopustio u izuzetnim slučajevima i odstupanje od navedenih iznosa I to povećanjem ili smanjenjem od 10 % u posebno opravdanim izvanrednim okolnostima i posebnostima pojedinog slučaja.⁵⁷

Očekivanja od ovih zakonskih odredbi su da će uvesti red u naknadu nematerijalne štete, spriječiti neobjektivnost sudaca i njihovo proizvoljno postupanje, ukloniti težnju za lukrativnošću oštećenih i time smanjiti broj sudskih postupaka, s obzirom na to da oštećeni unaprijed mogu znati kakvu

52 Čl. 38., st. 2: za bol jakog intenziteta – 70,00 KM po danu, srednjeg 40,00 KM po danu i slabog 10 KM / po danu.

53 800,00 KM

54 Čl. 38., st. 2.

55 Čl. 39.: za jaki stupanj naknada je 70,00 KM po danu, jaki stupanj – 60,00 KM po danu, srednji stupanj – 30,00 KM po danu i slabi stupanj – 10,00 KM po danu.

56 Čl. 40, st. 1.

57 Čl. 41., st. 3. ZOOP FBiH

naknadu mogu očekivati.⁵⁸ No, ostaje činjenica da sam ZOOP FBiH ima mnogo nejasnoća,⁵⁹ koje će akterima postupka određivanja iznosa pravične novčane naknade omogućiti ne/poželjnu kreativnost koja opet neminovno dovodi do pravne nesigurnosti. Za BiH je poseban problem internog sukoba zakona (s obzirom da Republika Srpska i distrikt Brčko imaju drugačiji sustav odmjera- vanja pravične novčane naknade), a ni novi *forum shopping* nije isključen. Isključenje prava na naknadu kod tzv. malih šteta (boli, strah manjeg trajanja) problematično je i njena ustavnost je doista upitna, s obzirom da ZOO FBiH ne pravi razliku između malih i velikih šteta. Također, ostaje problem ažuri- ranja zakonom propisanih iznosa naknade, pošto sam ZOOP FBiH o tome ništa ne govori.⁶⁰

Zaključak

Naknada neimovinske/nematerijalne štete stalno je nazočan problem u sva- kodnevnoj praksi sudova i drugih tijela koja odlučuju o pravu oštećenih na naknadu pretrpljene štete. S obzirom na prirodu neimovinske/nematerijal- ne štete, koja je nenovčana i nematerijalna, teško ju je izraziti u novčanoj vrijednosti, jer nedostaju precizni kriteriji i mjerila koja bi to mogla učiniti. Uostalom, kod naknade takve štete radi se o određenoj satisfakciji ili pravičnoj novčanoj naknadi, čiji iznos određuju sudovi pri čemu u pravnim sustavi- ma pojedinih zemalja susrećemo dvije metode odmjera vanja iznosa pravične novčane naknade. Prva je odmjera vanje iznosa propisom (zakonom ili pod- zakonskim aktima), a druga je prepuštanje odluke sudu uz njegovu obvezu da kod odlučivanja uzme u obzir određene okolnosti slučaja. Metoda ovisi i o definiciji neimovinske/nematerijalne štete. U Republici Hrvatskoj ZOO 2005. prihvaća novu definiciju neimovinske štete, definirajući je kao povredu prava osobnosti na život i zdravlje, koja sama po sebi predstavlja štetu (objektivna definicija neimovinske štete). Za utvrđivanje iznosa naknade neimovinske štete uzrokovane povredom prava osobnosti ZOO 2005. upućuje na krite- rije i mjerila kao što su jačina i trajanje povredom izazvanih fizičkih boli, duševnih boli i straha, cilj kojemu naknada služi i potreba da se ne pogoduje težnjama koje su nespojive s njezinom naravi i društvenom svrhom. Odredbe ZOO 2005. vrijede za sve slučajeve odgovornosti za neimovinsku štetu. Da bi izbjegao neminovnu razliku u odlukama sudova, a time i pravnu nesigurnost i nejednakost građana pred zakonom, Vrhovni sud Republike Hrvatske donio je

58 Đokić, J., Martinović, D., Maleta, N., Novi informativni okvir naknade štete iz osnove obveznog osi- guranja od automobilske odgovornosti u Federaciji Bosne i Hercegovine, *Mostariensia*, 24(2020), str. 148 dostupno na: hrčak.srce.hr/file/380040

59 Primjerice: što to znači „okvirni“, što je to Evaluacijska tablica (Julijanova skala) iz čl. 38., st. 2., mnogi termini su pravni standardi bez sadržaja, što znači da će im sadržaj određivati suci, vještaci i sl.

60 A što je osobito važno u uvjetima veće inflacije, koja je, nažalost, u vrijeme pisanja ovoga rada, već značajno porasla i time umanjila vrijednost naknade predviđene ZOOP-om FBiH

2002. g. Orijentacijske kriterije i iznose za utvrđivanje visine pravične novčane naknade za nematerijalnu štetu, koje je ažurirao 2020. Tim Orijentacijskim kriterijima u pravni sustav Republike Hrvatska uveden je *de facto* tabelarni način utvrđivanja iznosa za naknadu neimovinske štete. Kriteriji VS-a unijeli su reda u naknadu neimovinske štete, donekle ujednačili sudsku praksu, omogućili transparentnost rada i kontrolu sudaca. Praksa i javnost su prihvatili Orijentacijske kriterije kao značajan doprinos pravnoj sigurnosti i uvođenju reda u nered oko naknade neimovinske štete.

U Federaciji Bosne i Hercegovine donesen je Zakon o obveznim osiguranjima u prometu 2020., koji je – na području naknade nematerijalne štete naslonjen na odredbe ZOO FBiH, koji zadržava subjektivnu definiciju nematerijalne štete. Zakon je kod šteta uzrokovanih uporabom motornih vozila uveo zakonski tabelarni sustav izračuna iznosa naknada za neimovinsku štetu. Efekti toga Zakona tek se očekuju u svakodnevnoj praksi sudova i drugih tijela koja rješavaju problem naknade nematerijalne štete.

Literatura

- Baretić, M. – Nikšić, S.**, Položaj Hrvatskih orijentacijskih medicinskih tablica u sustavu odgovornosti za neimovinsku štetu, Zbornik „Naknada neimovinske štete – nove Hrvatske orijentacijske medicinske tablice za procjenu oštećenja zdravlja“, Inženjerski biro, Zagreb, 2010.
- Crnić, I.**, Neimovinska šteta, 2. izd. Organizator, Zagreb, 2006.
- Ćurković, M.**, Zašto nam treba nova Hrvatska orijentacijska medicinska tablica za procjenu oštećenja zdravlja? Hrvatske orijentacijske medicinske tablice za procjenu oštećenja zdravlja, Inženjerski biro, Zagreb, 2010.
- Đokić, J. – Martinović, D. – Maleta, N.**, Novi informativni okvir naknade štete iz osnova obveznog osiguranja od automobilske odgovornosti u Federaciji Bosne i Hercegovine, Mostariensia, 24(2020).
- Frajić, J.**, Povreda prava osobnosti na tjelesno i duševno zdravlje, Zbornik „Naknada neimovinske štete- nove Hrvatske orijentacijske medicinske tablice“, Inženjerski biro, Zagreb, 2010.
- Grbin, I.**, Orijentacijski kriteriji Vrhovnog suda Republike Hrvatske za utvrđivanje visine pravične novčane naknade neimovinske štete, Zbornik „Naknada neimovinske štete – pravno medicinski okvir“, Inženjerski biro, Zagreb, 2009.
- Grgić, M.**, Utvrđivanje pravične novčane naknade neimovinske štete, Zbornik „17. Savjetovanje o obradi i likvidaciji automobilskih šteta“, Hrvatski ured za osiguranje, Opatica, 2009.
- Klarić, P.**, Težina povrede prava osobnosti na tjelesno i duševno zdravlje, Zbornik „Naknada neimovinske štete – nove Hrvatske orijentacijske medicinske tablice“, Inženjerski biro, Zagreb, 2010.

- Klarić, P.**, Neimovinska šteta, pojam, oblici, popravljjanje, zbornik „Naknada neimovinske štete – pravno-medicinski okvir“, Inženjerski biro, Zagreb, 2009.
- Nikšić, S.**, Povreda prava na duševni integritet, zbornik „Odgovornost za neimovinsku štetu zbog povrede prava osobnosti“, Narodne novine, Zagreb, 2006.
- Rossetti, M.**, Si aequa non est, nec iustitia dici potest, o della differenza tra equità ed arbitrio nella liquidazione del danno alla persona, Assicurazioni, IPSOA, Rim, VII-IX 2011.
- Savić, Š.**, Novi orijentacijski kriteriji za utvrđivanje pravične novčane naknade neimovinske štete po stajalištu Vrhovnog suda republike Hrvatske – neke dvojbe, Zbornik „15. međunarodno savjetovanje Aktualnosti građanskog I trgovačkog zakonodavstva i prakse“, Pravni fakultet Mostar, 2021.